

Vrije Universiteit Brussel

Interface Demography Working Paper 2008-3

De recente evolutie van de vruchtbaarheid in het Vlaamse Gewest: update 2007

Jan Van Bavel & Vicky Bastiaenssen

(Juni 2008)

Inhoudstafel

1. Leeftijdsspecifieke en totale vruchtbaarheid: definitie, berekening en interpretatie	3
2. Evolutie van het totale vruchtbaarheidscijfer	5
3. De timing van geboorten	7
3.1 Uitstel van ouderschap (1974-2004)	7
3.2 Einde van het uitstel?.....	9
4. Vruchtbaarheidscijfers naar nationaliteit	12
5. Hogere vruchtbaarheid, grotere gezinnen?	15
6. Regionale verschillen.....	18
7. Conclusies	19
Bronvermeldingen	21

De recente evolutie van de vruchtbaarheid in het Vlaamse Gewest: update 2007

Jan Van Bavel & Vicky Bastiaenssen – *Interface Demography*, Vrije Universiteit Brussel

Tussen 2001 en 2006 steeg het totale periodevruchtbaarheidscijfer (verder TVC genoemd) voor het Vlaamse Gewest van 1,51 naar 1,74 kinderen per vrouw. Het was van 1979 geleden dat het vruchtbaarheidsniveau van 2006 nog gehaald werd in Vlaanderen. Deze stijging was het gevolg van een voortdurende stijging van de vruchtbaarheid van 30-plussers die sinds 2004 gecombineerd werd met een stijging van de vruchtbaarheid van vrouwen onder de 30 jaar oud (zie Van Bavel & Bastiaenssen 2006 en 2007). Hoe evolueerde de vruchtbaarheid in de Vlaamse arrondissementen in de loop van het jaar 2007? Hoe verschilde dit voor Belgen en voor vreemdelingen? Wanneer kregen vrouwen hun eerste kind? Hoe evolueerde het aandeel geboorten van hogere geboorterang?

1. Leeftijdsspecifieke en totale vruchtbaarheid: definitie, berekening en interpretatie

De term vruchtbaarheid verwijst in deze tekst, en in de demografie in het algemeen, niet naar de fysiologische capaciteit om kinderen voort te brengen maar wel naar het feitelijk gerealiseerde aantal geboorten per vrouw.

Leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers (LVC) geven in essentie de verhouding van het aantal geboorten in een gegeven jaar bij vrouwen van een bepaalde leeftijd tot het aantal vrouwen dat er van diezelfde leeftijd in de bevolking aanwezig was in de loop van datzelfde jaar.

$$LVC_{j,x} = \frac{\text{Aantal borelingen in jaar } j \text{ bij vrouwen van leeftijd } x}{\text{Aantal vrouwen in jaar } j \text{ van leeftijd } x}$$

Van Bavel en Bastiaenssen (2006, bijlage A) geven de nodige details over de manier waarop de LVC's ook in dit rapport berekend werden. *Net zoals Van Bavel &*

Bastiaenssen (2006 en 2007) gaat ook dit rapport er van uit dat geboorten bij vrouwen waarvan de woonplaats op het moment van de geboorte onbekend is, op dat moment niet in het Rijksregister van België stonden ingeschreven. Zo waren er 9 geboorten in het jaar 2007. Deze geboorten worden in de teller van de LVC's niet meegerekend, want in de noemer zitten enkel vrouwen die op 1 januari 2007 in het Rijksregister van België stonden ingeschreven. Hetzelfde geldt voor de geboorten bij vrouwen wier nationaliteit op het moment van de geboorte niet bekend is. In 2007 waren er opvallend veel geboorten die in deze categorie vielen, namelijk 412. Dat is opmerkelijk meer dan vorig jaar. Nogmaals: deze geboorten zijn bij de berekening van de vruchtbaarheidscijfers niet meegeteld omdat we veronderstellen dat de moeders in kwestie niet in het Rijksregister van België waren ingeschreven op het moment van geboorte. In de mate dat deze veronderstelling niet klopt, zijn de hieronder gerapporteerde vruchtbaarheidscijfers een onderschatting.

Het grote voordeel van de leeftijdsspecifieke cijfers is dat ze niet door het aantal aanwezige vrouwen van een bepaalde leeftijd beïnvloed worden: door te delen door het aantal vrouwen op die leeftijd wordt die invloed geneutraliseerd. De cijfers weerspiegelen dan enkel nog de mate waarin vrouwen van een bepaalde leeftijd kinderen voortbrengen in een gegeven jaar. Het zijn dus goede indicatoren van de vruchtbaarheid op elke leeftijd.

De som van de leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers geeft het totale vruchtbaarheidscijfer (TVC), uitgedrukt in aantal kinderen per vrouw. Het cijfer moet geïnterpreteerd worden als het virtuele aantal kinderen dat per vrouw geboren zou worden als de vruchtbaarheidscijfers van een bepaald kalenderjaar zouden gelden voor een denkbeeldige generatie van vrouwen. Het gaat om een virtueel cijfer, want in feite krijgen vrouwen van een bepaalde generatie hun kinderen in de loop van meerdere kalenderjaren, en aan de andere kant weerspiegelen de cijfers van één kalenderjaar de vruchtbaarheid van vrouwen van verschillende generaties. Niets garandeert dat de huidige twintigjarigen binnen tien jaar dezelfde vruchtbaarheid zullen hebben als de huidige dertigjarigen. Daarom mag het TVC niet geïnterpreteerd worden als het aantal kinderen dat een vrouw gemiddeld krijgt. Om dat gemiddelde te kennen moeten we immers wachten tot alle vrouwen van dezelfde generatie de

leeftijd bereikt hebben waarop ze geen kinderen meer kunnen krijgen (bij conventie leggen we in de demografie de grens op 50 jaar; de fout is verwaarloosbaar klein).

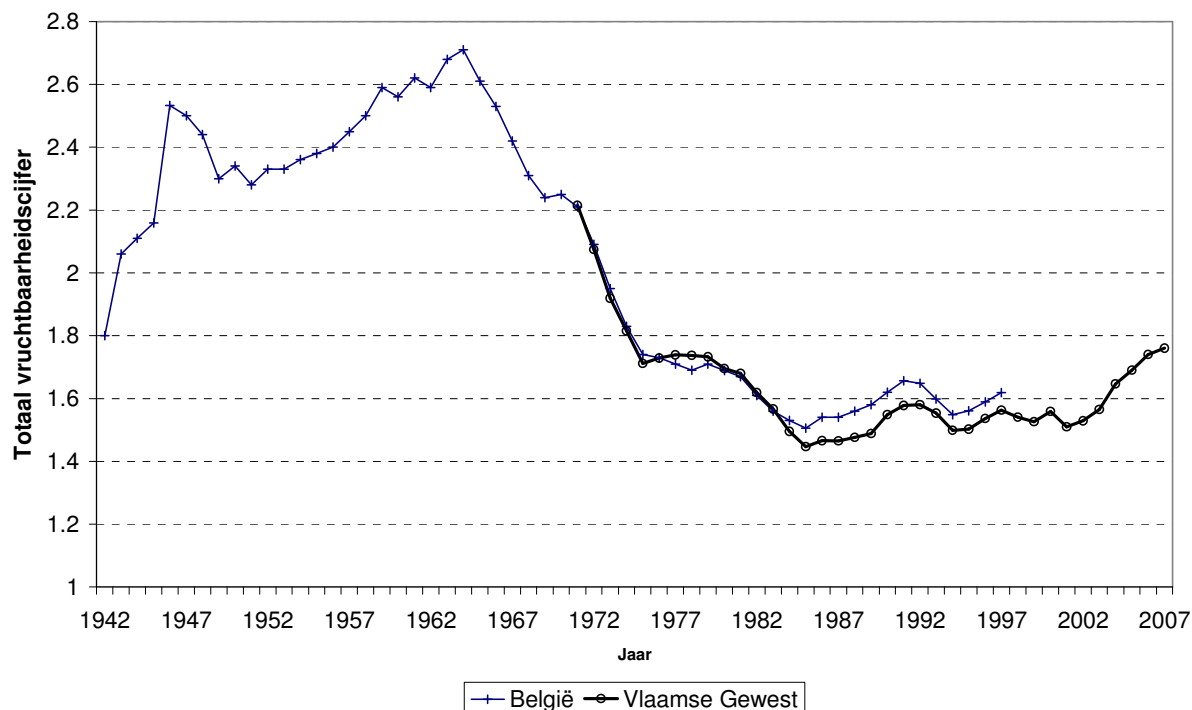
Het TVC is een goede conjuncturele indicator voor de mate waarin vrouwen in een bepaald kalenderjaar kinderen voortbrengen. Het wordt niet door het aantal vrouwen op vruchtbare leeftijd beïnvloed, enkel door de intensiteit van de vruchtbaarheid tijdens het kalenderjaar. Die intensiteit wordt zowel door het **aantal** kinderen per vrouw als door de **timing** van de geboorten beïnvloed. Als vrouwen hun kinderen vroeger krijgen, dan zal het TVC tijdelijk stijgen. Als ze kinderen uitstellen, dan zal het TVC tijdelijk dalen (voor meer uitleg, zie Van Bavel 2006).

2. Evolutie van het totale vruchtbaarheidscijfer

In België en Vlaanderen kwam in het midden van de jaren 1960 een einde aan de naoorlogse babyboom: het Belgische totale vruchtbaarheidscijfer daalde van 2,61 kinderen per vrouw in 1965 naar 1,51 in 1985. In het Vlaamse Gewest ging de daling nog iets verder dan het Belgische gemiddelde, namelijk tot 1,45 in 1985. Sindsdien schommelde het TVC in het Vlaamse Gewest rond de 1,50, zonder dat van een duidelijke trend sprake was.

Sinds 2001 is het TVC echter opmerkelijk aan het stijgen: van 1,51 in 2001 tot 1,69 kinderen per vrouw in 2005, 1,74 in 2006 en 1,76 in 2007. Dit is het hoogste vruchtbaarheidscijfer sinds 1974 (zie figuur 1 en tabel 1). Door de stijging van de voorbije jaren bereikt het TVC van het Vlaamse Gewest voor het eerst sinds jaren terug het Nederlandse niveau. In het Verenigd Koninkrijk en vooral in Frankrijk ligt het TVC hoger. Duitsland heeft een notoir laag vruchtbaarheidscijfer (zie tabel 1).

Figuur 1. Evolutie van het totale vruchtbaarheidscijfer (TVC) in België en Vlaanderen, 1942-2007

Bron: NIS, *Bevolkingsstatistieken*; Willems (2002); vanaf 2001: Kind & Gezin, *Ikaros*, eigen bewerkingen.

Tabel 1. Evolutie van het totale vruchtbaarheidscijfer in het Vlaamse Gewest, in België en in de buurlanden, 1971-2007

	Vlaamse Gewest ⁺	België ⁺	Frankrijk [°]	Duitsland [°]	Nederland [°]	Verenigd Koninkrijk [°]
1971	2,21	2,21	2,49	1,97	2,36	2,40
1976	1,73	1,73	1,83	1,51	1,63	1,74
1981	1,68	1,67	1,95	1,53	1,56	1,82
1986	1,47	1,54	1,83	1,41	1,55	1,78
1991	1,58	1,66	1,77	1,33	1,61	1,82
1996	1,54	1,59	1,73	1,32	1,53	1,73
2001	*1,51		1,89	1,35	1,71	1,63
2002	*1,53		1,88	1,31	1,73	1,64
2003	*1,57		1,89	1,34	1,75	1,71
2004	*1,65		1,90	1,36	1,73	1,77
2005	*1,69		1,92		1,71	1,79
2006	*1,74		1,98			
2007	*1,76					

Bronnen: ⁺ NIS, *Bevolkingsstatistieken*; ^{*} Kind & Gezin, *Ikaros*, eigen bewerkingen;
[°] Council of Europe, *Recent Demographic Developments in Europe*, diverse jaargangen en respectievelijke nationale instituten voor statistiek;

3. De timing van geboorten

Zoals gezegd wordt het TVC van een bepaald kalenderjaar niet alleen bepaald door het aantal kinderen dat vrouwen tijdens hun leven voortbrengen maar ook door het moment waarop ze die kinderen krijgen. Als huidige generaties hun kinderen eerder krijgen dan vorige generaties, dan zal het vruchtbaarheidscijfer stijgen zolang die vervroeging voortduurt. Als huidige generaties hun kinderen later krijgen dan eerdere generaties, dan zal het vruchtbaarheidscijfer een tijdlang dalen.

3.1 Uitstel van ouderschap (1974-2004)

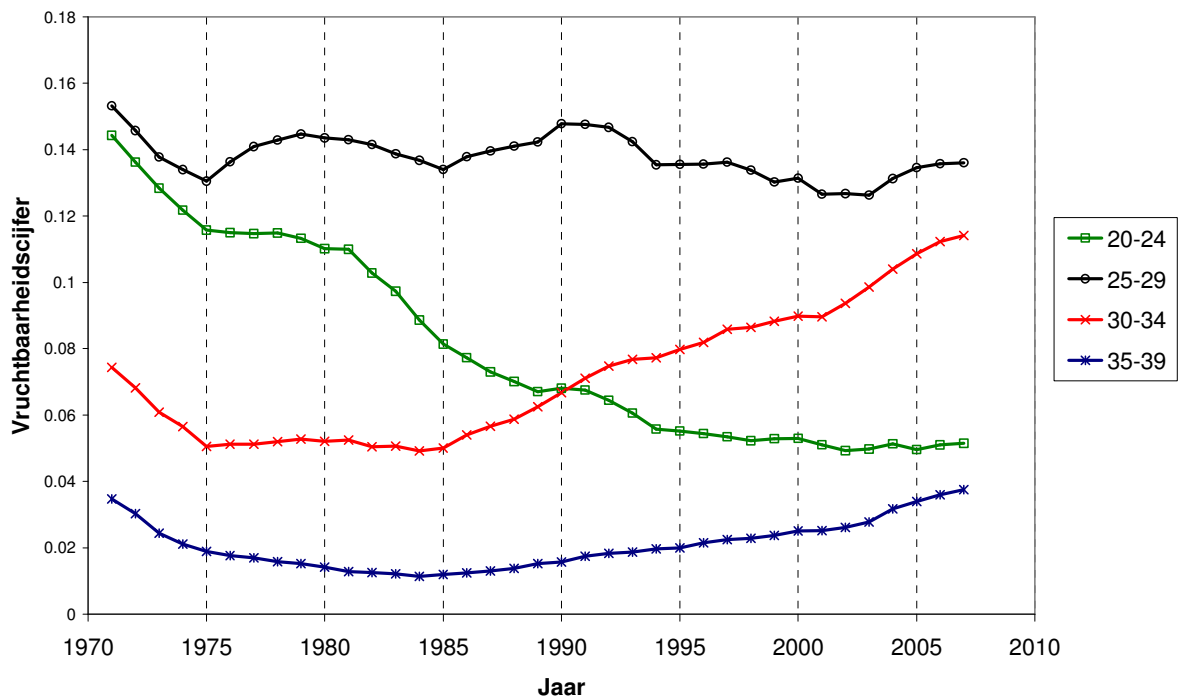
De val van het TVC sinds het midden van de jaren 1960 was zo niet alleen een kwestie van een dalend aantal kinderen per vrouw en dus van een krimpende gezinsomvang. Het was ook een kwestie van uitstel van eerste geboorten. Vlaamse vrouwen stelden samen met hun mannelijke partners het ouderschap almaar verder uit, net als in andere Europese regio's. Dat hing vooral samen met het stijgende opleidingsniveau en de toenemende deelname van vrouwen aan de arbeidsmarkt (Sobotka 2004; Neels 2006).

Als gevolg van het uitstel daalde de vruchtbaarheid van vrouwen op 20- tot en met 24-jarige leeftijd. Aan die daling is sinds 2002 een einde gekomen (zie figuur 2). In het begin van de jaren 1970 werden er per 100 vrouwen op deze leeftijd nog 12 à 14 kinderen geboren. Tegenwoordig zijn er dat nog maar ongeveer 5. De vruchtbaarheid van 25- tot en met 29-jarige vrouwen vertoonde niet zo'n systematisch dalende trend, maar binnen deze leeftijdsklasse daalde de vruchtbaarheid van de 25- en 26-jarigen en steeg die van de 28- en 29-jarigen (Van Bavel & Bastiaenssen 2006). Vanaf de tweede helft van de jaren 1980 vertaalde het uitstel van ouderschap zich in systematisch stijgende vruchtbaarheidscijfers voor 30-plussers (figuur 2).

In de vroege jaren 1970 werd de daling van de vruchtbaarheid op relatief jonge leeftijd helemaal niet gecompenseerd door een stijging van de vruchtbaarheid op oudere leeftijd. Integendeel: tot ongeveer 1975 daalde de vruchtbaarheid in alle leeftijdsgroepen. Dat was het gevolg van het feit dat vrouwen met hun partners niet alleen op latere leeftijd aan kinderen begonnen maar uiteindelijk ook een kleinere gezinsomvang wensten. De evolutie naar kleinere gezinnen is echter sinds de late

jaren '70 zo goed als voltrokken (Neels 2006). Sindsdien is de evolutie van de vruchtbaarheid vooral een verhaal van uitstel van het eerste kind geworden, waardoor de vruchtbaarheidscijfers op oudere leeftijd systematisch begonnen te stijgen. Rond 1980 werden per 100 vrouwen van 30- tot en met 34-jarige leeftijd ongeveer 5 kinderen geboren. Tegenwoordig zijn er dat meer dan dubbel zoveel (figuur 2). Tot rond het jaar 2000 kon de stijging van de vruchtbaarheid op oudere leeftijd echter de daling op jongere leeftijd niet volledig compenseren (Lesthaeghe & Willems 1999; Lesthaeghe 2001).

Figuur 2. Leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers voor het Vlaamse Gewest, 1971-2007*

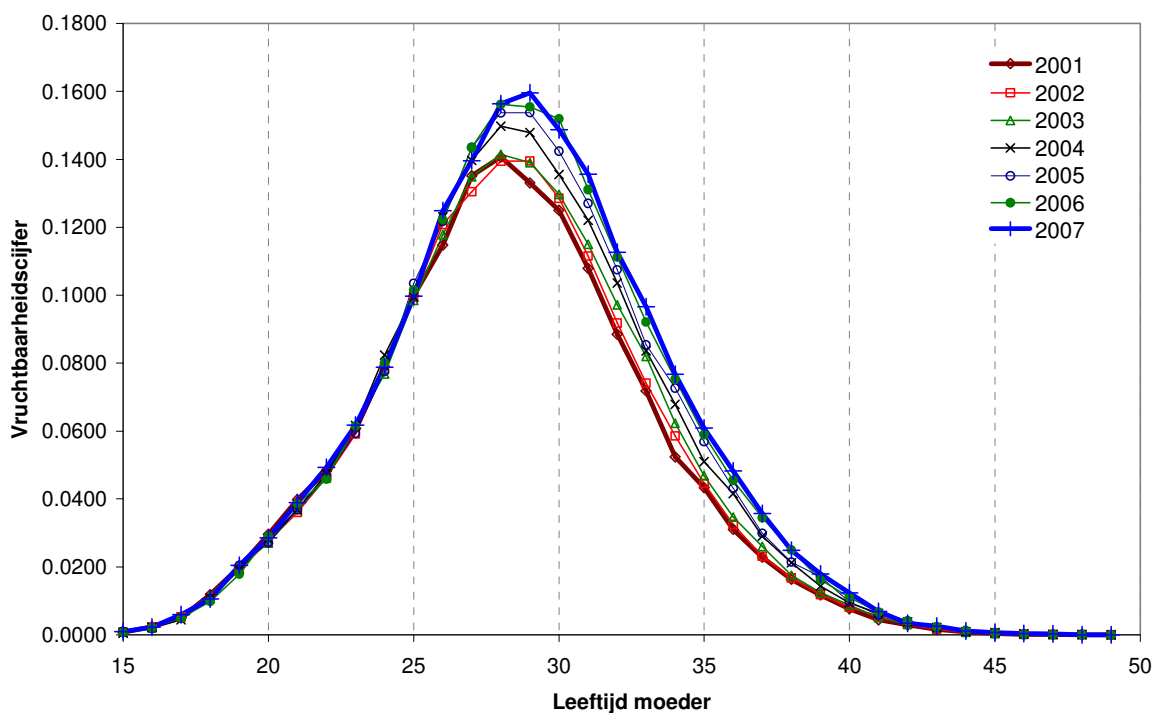
Bron: (1971-1997) NIS, *Bevolkingsstatistieken* en Willems (2002);
 (1998-2000) NIS, *Bevolkingsstatistieken* en Studiecentrum voor Perinatale Epidemiologie, eigen bewerkingen
 (2001-2005) NIS, *Bevolkingsstatistieken* en Kind & Gezin, *Ikaros*, eigen bewerkingen

Kort samengevat heeft de vruchtbaarheid sinds de jaren 1970 dus twee evoluties ondergaan: ten eerste daalde het aantal kinderen per man of vrouw en dus de gezinsomvang, ten tweede was er sprake van een almaar verder uitstel van het eerste kind. De daling van de gemiddelde gezinsgrootte voltrok zich vooral in de jaren 1960 en '70. Sindsdien is het vooral een verhaal van voortdurend uitstel geworden.

3.2 Einde van het uitstel?

Het uitstel is in Vlaanderen minstens blijven voortduren tot in 2002. Sinds 2004 zijn er echter tekenen dat het uitstel niet alleen zijn grenzen heeft bereikt maar ook een stukje werd teruggeschroefd. In 2004 lag de vruchtbaarheid van 25- tot 30-jarige vrouwen opmerkelijk hoger dan in de jaren daarvoor, vooral voor 27- tot en met 29-jarigen. Ook de cijfers voor 2005 lagen weer wat hoger. In 2006 was er opnieuw een stijging maar minder fors dan in 2005. In 2007 stagneerde de vruchtbaarheid bij 25- tot 30-jarige vrouwen helemaal: er was nog wel een stijging van het vruchtbaarheidscijfer van 29-jarige vrouwen maar die werd gecompenseerd door een daling bij 27-jarigen (zie figuren 2 en 3).

Figuur 3. Leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers voor het Vlaamse Gewest, 2001-2007

Bron: Kind & Gezin, *Ikaros* en NIS. Eigen bewerkingen

Tussen 2003 en 2006 was er dus drie jaar op een rij een stijging van de vruchtbaarheid van 25- tot 30-jarige vrouwen maar die stijging zette zich in 2007 niet verder. Ondertussen bleef en blijft de trend van stijgende vruchtbaarheidscijfers voor 30-plussers voortduren als gevolg van het uitstel van geboorten door eerdere

generaties. De vruchtbaarheid van vrouwen onder de 25 jaar blijft stabiel op een laag niveau.

Op wat langere termijn bekeken lijkt de stijging tussen 2003 en 2006 van de vruchtbaarheid van 25- tot 30-jarigen op het eerste gezicht niet zo uitzonderlijk: ook gedurende de tweede helft van de jaren 1980 steeg het gemiddelde aantal geboorten per vrouw in deze leeftijdscategorie immers aanzienlijk (figuur 2). Toen ging het echter om een stijging van een heel andere aard: in de tweede helft van de jaren 1980 ging het om een recuperatie van eerder uitgestelde geboorten. Generaties die in het begin van de jaren 1980 20 tot 25 jaar oud waren, stelden hun eerste geboorte massaal uit tot op latere leeftijd. Vandaar de stijging bij 25- tot 30-jarigen in de tweede helft van de jaren 1980. De stijging van de vruchtbaarheid in deze leeftijdscategorie in de tweede helft van de jaren 1980 was dus nog een uiting van voortdurend uitstel. De recente stijging wijst daarentegen juist op een pauze in en mogelijk het einde van de uitstelbeweging. Dat betekent natuurlijk helemaal nog niet dat *teruggekeerd* wordt naar de vroegere vruchtbaarheidskalender, volgens dewelke het eerste kind een stuk vroeger geboren werd.

Daarmee is verklaard hoe het komt dat het totale vruchtbaarheidscijfer sinds 2001 aan het stijgen is. Het TVC is de som van de leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers. De voorbije decennia daalde dat cijfer omdat de daling van de vruchtbaarheid op relatief jonge leeftijd niet volledig gecompenseerd werd door de stijging op oudere leeftijd. Sinds 2001 blijft enerzijds de trend van stijgende vruchtbaarheid boven de leeftijd van 30 jaar voortduren maar anderzijds was er tussen 2003 en 2006 ook een stijging van de vruchtbaarheid onder de dertig jaar. In 2007 stabiliseerde de vruchtbaarheid van vrouwen onder de dertig jaar terwijl de cijfers voor 30-plussers bleven stijgen. Het gevolg is een beperktere stijging van het TVC dan de voorbije jaren.

De voorbije jaren vertaalde de vervroeging van het moederschap bij sommige van de jongere generaties zich nog niet in een verlaging van de gemiddelde leeftijd van de moeders bij de geboorten, vooral omdat de vruchtbaarheidscijfers van de 30-plussers bleven en blijven stijgen. Als gevolg daarvan steeg de gemiddelde moederschapsleeftijd zelfs nog lichtjes in Vlaanderen, van 28 jaar en enkele maanden

in 2001 tot rond de 29 jaar in 2006 (afhankelijk van de berekeningswijze voor het gemiddelde, zie Tabel 2). In 2007 is er voor het eerst sprake van een zeer lichte *daling* van de gemiddelde moederschapsleeftijd. Als we alle geboorten, ongeacht geboorterang, samennemen, is de lichte daling van het feitelijk gemiddelde zuiver een gevolg van verschuivingen in de leeftijdsstructuur van de groep van moeders, want de verwachte leeftijd op basis van de LVC's stijgt nog in plaats van te dalen (zie tabel 2). (Het gemiddelde dat op basis van de leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers verwacht wordt, wordt *niet* beïnvloed door de leeftijdsstructuur van de groep van potentiële moeders).

De gemiddelde leeftijd bij de *eerste* geboorte daarentegen daalt zowel volgens het feitelijk gemiddelde als volgens het gemiddelde dat op basis van de LVC's verwacht mag worden. Deze trendbreuk viel te verwachten op basis van de evolutie van de voorgaande jaren, waarbij een deel van de jongste generaties potentiële moeders minder lang wachtte met de stap naar het moederschap. De voorbije jaren vonden we dat nog niet weerspiegeld in het gemiddelde omdat iets oudere generaties hun eerste kind nog op hogere leeftijd aan het krijgen was.

Voor het eerst sinds jaren is er dus sprake van een lichte daling van de gemiddelde leeftijd bij de eerste geboorte, althans bij de Belgen. Bij vrouwen van vreemde nationaliteit is de trend nog steeds stijgende, al krijgen zij hun eerste kind gemiddeld nog altijd vroeger dan de Belgische vrouwen.

Tabel 2. Gemiddelde leeftijd van de moeder bij de geboorte van hun kind in het Vlaamse Gewest, 2001-2007

		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Alle geboorten								
Feitelijk gemiddelde*	Totale bevolking	28.38	28.61	28.82	29.06	29.07	29.21	29.20
	Belgen	28.53	28.84	29.01	29.13	29.19	29.28	29.28
	Vreemdelingen	27.34	28.02	28.28	28.55	28.55	28.71	28.70
Verwacht op basis van leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers*	Totale bevolking	28.36	28.49	28.58	28.73	28.83	28.94	28.96
	Belgen	28.49	28.60	28.69	28.83	28.94	29.04	29.07
	Vreemdelingen	27.19	27.48	27.51	27.81	27.82	28.02	28.08
Eerste geboorten								
Feitelijk gemiddelde *	Totale bevolking	26.76	27.07	27.21	27.43	27.50	27.65	27.58
	Belgen	26.93	27.26	27.41	27.54	27.63	27.77	27.69
	Vreemdelingen	25.39	26.03	26.23	26.64	26.71	26.78	26.89
Verwacht op basis van leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers*	Totale bevolking	26.70	26.93	27.01	27.19	27.32	27.44	27.40
	Belgen	26.88	27.08	27.18	27.34	27.47	27.60	27.53
	Vreemdelingen	23.69	24.01	24.01	24.47	24.42	25.85	26.01

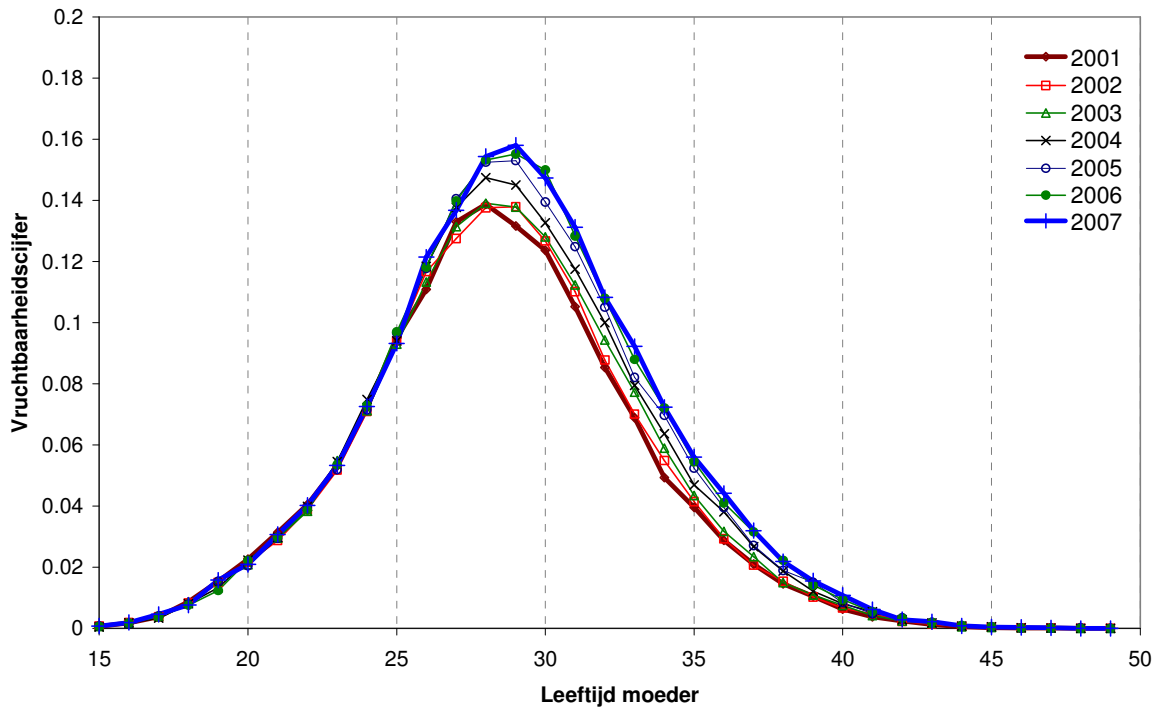
Bron: Kind & Gezin, *Ikaros*, eigen bewerkingen.

* Het feitelijke gemiddelde is het gewone rekenkundige gemiddelde van de leeftijd van de moeders (in aantal volle jaren) van de geregistreerde geboorten. Dit is *de facto* een gewogen gemiddelde in die zin dat het niet alleen door de leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers beïnvloed wordt maar ook door het aantal potentiële moeders op elke leeftijd. Het gemiddelde dat op basis van de leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers verwacht wordt, is een ongewogen gemiddelde in die zin dat de leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers van elke leeftijd in gelijke mate in rekening gebracht worden. Dit ongewogen gemiddelde wordt dus niet beïnvloed door de aantallen potentiële moeders op elke leeftijd. Dit verklaart bijvoorbeeld het grote verschil tussen de feitelijk gemiddelde leeftijd bij de eerste geboorte bij vrouwen van vreemde nationaliteit enerzijds, en de verwachte gemiddelde leeftijd bij de eerste geboorten anderzijds: de leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers van vreemdelingen onder de 25 jaar liggen hoog, maar er zijn relatief weinig vreemdelingen onder de 25 jaar aanwezig in het Vlaamse Gewest, waardoor het aantal geboorten bij jonge vreemdelingen ondanks de hoge vruchtbaarheid relatief beperkt is.

4. Vruchtbaarheidscijfers naar nationaliteit

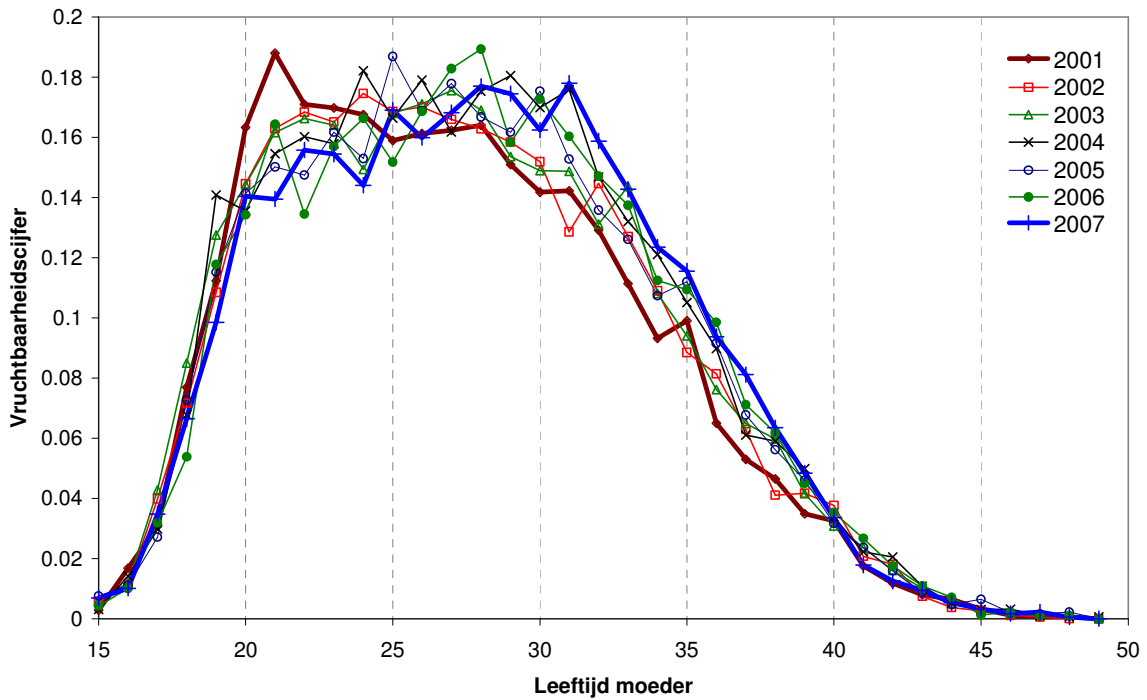
Figuur 4 laat zien dat de evoluties van de leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers in het Vlaamse Gewest in de eerste plaats die van de bevolking met Belgische nationaliteit weerspiegelen. Wat de totale vruchtbaarheid betreft, stellen we ook bij de Belgische vrouwen vast dat de stijging in 2006 minder sterk is dan de voorgaande jaren (tabel 3).

Figuur 4. Leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers van vrouwen met Belgische nationaliteit in het Vlaamse Gewest, 2001-2007

Bron: Kind & Gezin, *Ikaros* en NIS. Eigen bewerkingen

Figuur 5. Leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers van vrouwen zonder de Belgische nationaliteit in het Vlaamse Gewest, 2001-2007

Bron: Kind & Gezin, *Ikaros* en NIS. Eigen bewerkingen

De vruchtbaarheid van vrouwen zonder de Belgische nationaliteit ligt op elke leeftijd hoger dan die van de Belgische vrouwen. Het patroon voor de vreemdelingen is grilliger omdat door de lagere aantallen toevalsfluctuaties zwaarder doorwegen (figuur 5). De vruchtbaarheid is ook ruimer gespreid over uiteenlopende leeftijden dan bij Belgische vrouwen, wat onder andere het gevolg is van de grote culturele en demografische heterogeniteit van de bevolking met vreemde nationaliteit. Toch zie je dat er sprake is van een zekere convergentie met de bevolking van Belgische nationaliteit in die zin dat de gemiddelde leeftijd bij de (eerste) geboorte aan het stijgen is bij de vreemdelingen (zie ook tabel 2).

De impact van de bevolking met vreemde nationaliteit op de totale vruchtbaarheid is veeleer beperkt, zoals te zien is in Tabel 3: het TVC van de Belgische vrouwen ligt in het Vlaamse Gewest slechts 0.09 à 0.10 eenheden lager dan het TVC van de totale bevolking. Het TVC is sterker gestegen bij de Belgen dan bij de vreemdelingen.

Tabel 3. Totale vruchtbaarheidscijfers in het Vlaamse Gewest naar nationaliteit, 2001-2007

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	Vershil 2007-2001
(1) Belgische nationaliteit	1.42	1.44	1.47	1.55	1.60	1.64	1.66	+0.24
(2) Vreemde nationaliteit	2.89	2.95	3.01	3.12	3.02	3.04	3.05	+0.16
(3) Totale bevolking	1.51	1.53	1.57	1.65	1.69	1.74	1.76	+0.25
(3)-(1)	0.09	0.09	0.10	0.10	0.09	0.10	0.10	+0.01

Bron: Kind & Gezin, *Ikaros* en NIS. Eigen bewerkingen

Het aandeel van de geboorten bij genaturaliseerde Belgische moeders in het totale aantal geboorten bij Belgische moeders is gegroeid van 4,37% in 2001 tot 7,10% in 2007 (tabel 4). Apart per leeftijdscategorie bekeken was de stijging het grootst bij 35-tot en met 39-jarigen en bij 40-plussers. Sowieso waren de genaturaliseerde vrouwen al oververtegenwoordigd bij de jonge Belgische moeders van minder dan 25 jaar oud.

Tabel 4. Aandeel van de geboorten bij genaturaliseerde Belgische moeders in het totale aantal geboorten bij Belgische moeders in het Vlaamse Gewest, 2001-2007

	Leeftijd moeder						
	Alle leeftijden	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40+
2001	4,37%	7,54%	8,73%	3,68%	3,03%	4,55%	9,46%
2002	5,04%	6,63%	9,60%	4,48%	3,67%	4,95%	7,73%
2003	5,74%	7,60%	10,04%	5,07%	4,33%	6,20%	9,99%
2004	6,04%	6,96%	9,96%	5,36%	4,85%	6,42%	10,00%
2005	6,50%	7,51%	10,03%	5,99%	5,20%	7,20%	11,71%
2006	6,76%	8,13%	9,68%	6,31%	5,47%	7,78%	12,21%
2007	7,10%	8,41%	9,66%	6,25%	5,84%	9,37%	14,94%
Groei 2007-2001	2,73%	0,87%	0,93%	2,57%	2,81%	4,82%	5,48%

Bron: Kind & Gezin, *Ikaros* en NIS. Eigen bewerkingen

5. Hogere vruchtbaarheid, grotere gezinnen?

De stijging van het TVC van de jongste kalenderjaren betekent niet noodzakelijk dat de jongste generaties gemiddeld terug meer kinderen zullen krijgen dan vrouwen uit de net iets oudere generaties. Het is goed denkbaar dat vrouwen die hun eerste kind nu op wat jongere leeftijd krijgen, ook wat vroeger met kinderen zullen stoppen, zonder op het einde van de rit méér kinderen te krijgen. In de mate dat dat het geval is, zal het geboortecijfer op oudere leeftijd de komende jaren afvlakken of zelfs wat dalen.

Tot nu toe waren er geen aanwijzingen dat de gezinnen in Vlaanderen gemiddeld terug ietsje groter zouden worden. Zo nam het aandeel van de eerste geboorten in het totale aantal geboorten tussen 2001 en 2006 toe terwijl het aandeel van de derde geboorten en geboorten van hogere rang licht daalde ten opzichte van 2001 (tabel 5). In 2007 steeg evenwel het percentage tweede geboorten in het totale aantal. Dit was enkel bij de Belgen het geval, niet bij de vreemdelingen. Bij de vreemdelingen ligt het aandeel geboorten van derde en hogere rang over het algemeen hoger dan bij de Belgen. Bij de Belgen is ongeveer 12% van de geboorten een derde geboorte voor de vrouw, bij de vreemdelingen is dat rond de 15%. Bij hogere rang is het verschil groter: slechts 5% van de geboorten bij vrouwen van Belgische nationaliteit is van geboorterang vier of hoger, bij de vrouwen van vreemde nationaliteit ligt dat aandeel dubbel zo hoog, al is het gedaald van ruim 12% in 2001 tot 10% in 2007.

Figuur 7 laat zien dat de stijging van de leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers in 2005 vooral een kwestie was van meer éérste geboorten, in 2006 eerder een kwestie van meer tweede geboorten en in 2007 een kwestie van meer twee én derde geboorten. In 2004 stegen de leeftijdsspecifieke cijfers voor tweede geboorten niet of nauwelijks. In 2005 en 2006 was er bij de tweede geboorten al wél een stijging zichtbaar, en in 2007 ook bij geboorten van derde en hogere rang. Op basis daarvan verwachten we in Vlaanderen een lichte stijging van het relatieve aantal jonge gezinnen met drie of meer kinderen. Het gaat echter om heel kleine verschuivingen en het is lang niet zeker dat die zich de komende jaren zullen doorzetten.

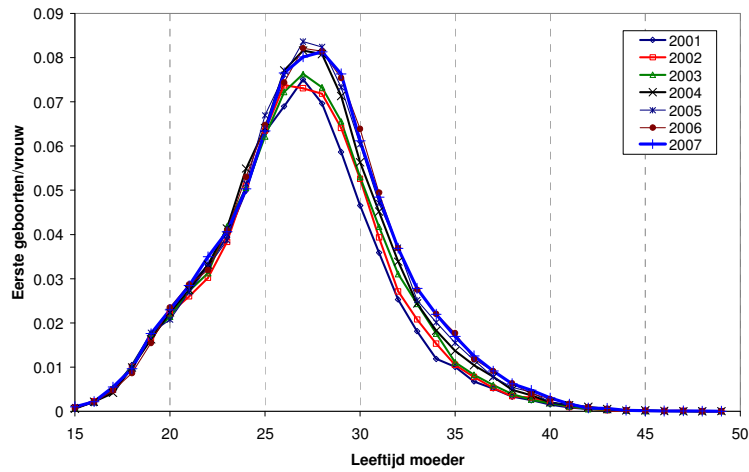
Tabel 5. Geboorten naar nationaliteit en geboorterang in het Vlaamse Gewest, percentages, 2001-2007*

Nationaliteit	Geboorterang	Jaar							
		2001	2003	2004	2005	2006	2007		
Belgen	1ste	% 46.11	% 47.66	% 48.61	% 48.15	% 48.40	% 47.80		
	2de	35.92	35.03	34.25	34.60	34.72	35.41		
	3de	12.62	12.17	11.98	12.15	11.88	11.75		
	4de en +	5.35	5.14	5.15	5.10	5.01	5.04		
	Totaal	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00		
Vreemdelingen	1ste	% 41.73	% 43.24	% 44.02	% 44.38	% 43.20	% 43.30		
	2de	30.13	31.68	30.35	30.71	31.63	31.58		
	3de	15.58	14.13	14.73	14.59	14.64	15.09		
	4de en +	12.56	10.94	10.91	10.32	10.53	10.03		
	Totaal	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00		
Totale bevolking	1ste	% 45.57	% 47.04	% 48.01	% 47.62	% 47.70	47.17		
	2de	35.20	34.59	33.74	34.09	34.30	34.87		
	3de	12.99	12.44	12.34	12.50	12.25	12.22		
	4de en +	6.24	5.93	5.91	5.79	5.75	5.74		
	Totaal	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00		

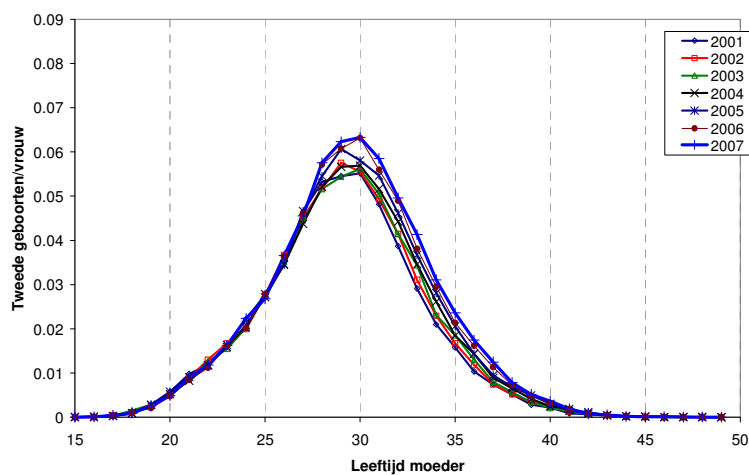
* Geboorterang verwijst naar het aantal geboorten dat al heeft plaatsgevonden bij de moeder. Meerlingen krijgen dezelfde geboorterang toegewezen.

Figuur 7. Leeftijds- en rangspecifieke vruchtbaarheidscijfers van het Vlaamse Gewest, 2001-2007

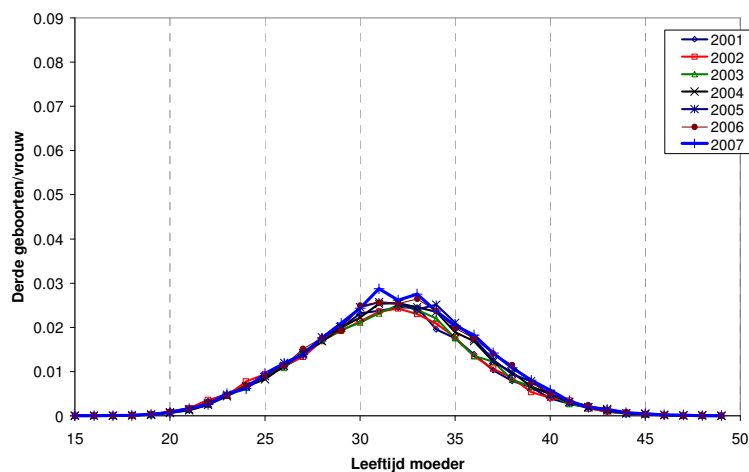
A. Eerste geboorten

B. Tweede geboorten

C. Geboorten van derde en hogere rang

6. Regionale verschillen

Evenmin als tussen 2001 en 2006 (zie Van Bavel & Bastiaenssen 2006 en 2007) was de stijging van de totale vruchtbaarheidscijfers in 2007 beperkt tot één of enkele arrondissementen. In 2007 steeg het totale vruchtbaarheidscijfer opnieuw in de meeste arrondissementen van het Vlaamse Gewest. Uitzonderingen waren de arrondissementen Veurne (sterke daling, maar het gaat hier om een klein arrondissement, waardoor de verwachte jaarlijkse schommelingen groot zijn), Ieper en Aalst (status quo), Dendermonde en Eeklo (lichte daling, zie tabel 6).

Tabel 6. Totale vruchtbaarheidscijfers per provincie en arrondissement en naar nationaliteit, Vlaamse Gewest, 2006 en 2007

Arrondissementen	Totale bevolking			Belgen			Vreemdelingen		
	2006	2007	Vershil	2006	2007	Vershil	2006	2007	Vershil
Prov. Antwerpen	1.83	1.86	+0.03	1.66	1.69	+0.03	3.46	3.44	-0.02
Antwerpen	1.93	1.97	+0.04	1.69	1.72	+0.03	3.59	3.58	-0.01
Mechelen	1.78	1.80	+0.02	1.67	1.69	+0.02	3.76	3.85	+0.09
Turnhout	1.66	1.68	+0.02	1.60	1.62	+0.02	2.65	2.60	-0.05
Prov. Vlaams-Brabant	1.72	1.73	+0.01	1.67	1.66	-0.01	2.30	2.39	+0.09
Halle-Vilvoorde	1.73	1.74	+0.01	1.64	1.63	-0.01	2.52	2.66	+0.14
Leuven	1.72	1.72	+0.00	1.69	1.69	+0.00	2.12	2.10	-0.02
Prov. West-Vlaanderen	1.72	1.75	+0.03	1.67	1.70	+0.03	3.23	3.21	-0.02
Brugge	1.60	1.64	+0.04	1.58	1.62	+0.04	2.49	2.49	+0.00
Diksmuide	1.63	1.86	+0.23	1.61	1.84	+0.23	4.08	4.24	+0.16
Ieper	1.88	1.88	+0.00	1.85	1.84	-0.01	3.32	3.91	+0.59
Kortrijk	1.73	1.75	+0.02	1.66	1.68	+0.02	3.45	3.32	-0.13
Oostende	1.73	1.80	+0.07	1.66	1.69	+0.03	3.61	4.09	+0.48
Roeselare	1.74	1.82	+0.08	1.71	1.78	+0.07	3.67	3.66	-0.01
Tielt	1.74	1.76	+0.02	1.67	1.72	+0.05	5.95	3.91	-2.04
Veurne	1.82	1.58	-0.24	1.78	1.54	-0.24	3.24	2.35	-0.89
Prov. Oost-Vlaanderen	1.74	1.74	+0.00	1.65	1.64	-0.01	3.57	3.47	-0.10
Aalst	1.64	1.64	+0.00	1.58	1.57	-0.01	4.15	3.75	-0.40
Dendermonde	1.74	1.67	-0.07	1.69	1.60	-0.09	3.48	3.82	+0.34
Eeklo	1.73	1.70	-0.03	1.70	1.69	-0.01	3.33	2.03	-1.30
Gent	1.71	1.72	+0.01	1.59	1.60	+0.01	3.21	3.25	+0.04
Oudenaarde	1.84	1.85	+0.01	1.79	1.79	+0.00	3.97	3.90	-0.07
Sint-Niklaas	1.91	1.94	+0.03	1.77	1.81	+0.04	4.62	4.22	-0.40
Prov. Limburg	1.59	1.65	+0.06	1.49	1.56	+0.07	2.54	2.62	+0.08
Hasselt	1.58	1.68	+0.10	1.48	1.57	+0.09	2.89	3.15	+0.26
Maaseik	1.62	1.67	+0.05	1.51	1.58	+0.07	2.48	2.32	-0.16
Tongeren	1.57	1.60	+0.03	1.50	1.50	+0.00	2.14	2.34	+0.20

Bron: Kind & Gezin, *Ikaros* en NIS. Eigen bewerkingen

De provincie Antwerpen heeft de hoogste vruchtbaarheidscijfers. Meer bepaald is de vruchtbaarheid relatief hoog in de arrondissementen Antwerpen en Mechelen. Het vruchtbaarheidsniveau van het arrondissement Turnhout sluit eerder aan bij de lagere cijfers van de Limburgse arrondissementen. De provincie Limburg heeft de laagste totale vruchtbaarheidscijfers maar is wat van haar achterstand aan het inhalen. Vooral in het arrondissement Hasselt steeg de vruchtbaarheid in 2007 fors in vergelijking met 2006. Aan de andere kant van het land haalt de provincie West-Vlaanderen een aanzienlijk hoger niveau dan Limburg (met Ieper als meest vruchtbaar arrondissement). Oost-Vlaanderen is zoals meestal zeer heterogeen, met hoge cijfers in Oudenaarde en Sint-Niklaas en lage cijfers in Aalst.

Ook wanneer we ons beperken tot de Belgische vrouwen was de vruchtbaarheid in 2007, net als in 2005 en 2006, het laagst in Limburg. Verder was de vruchtbaarheid van de Belgen ook laag in de arrondissementen Veurne, Aalst, Dendermonde en Gent (telkens een TVC van ten hoogste 1,60 kinderen per vrouw). In de arrondissementen Diksmuide, Ieper, Roeselare, Oudenaarde en Sint-Niklaas was het totale vruchtbaarheidscijfer voor Belgen in 2007 relatief hoog.

De vruchtbaarheid van de Belgische vrouwen steeg in de meeste arrondissementen. In de volgende zes arrondissementen was er bij de Belgen sprake van een daling: Halle-Vilvoorde, Ieper, Veurne, Aalst, Dendermonde en Eeklo. Bij de vreemdelingen daalde de vruchtbaarheid in 12 van de 22 arrondissementen (tabel 6).

7. Conclusies

Er was tussen 2001 en 2007 een opmerkelijke stijging van het totale vruchtbaarheidscijfer: van 1,51 kinderen per vrouw in 2001 tot 1,74 in 2006 en 1,76 in 2007. *Het is van 1974 geleden dat het Vlaamse Gewest dit vruchtbaarheidsniveau nog haalde.* Door deze stijging bereikt het TVC van het Vlaamse Gewest terug het Nederlandse niveau. In het Verenigd Koninkrijk en vooral in Frankrijk ligt het TVC nog hoger. Duitsland heeft een veel lager vruchtbaarheidscijfer.

De stijging van het totale vruchtbaarheidscijfer van de voorbije jaren was het gevolg van een voortdurende stijging van de vruchtbaarheid van 30-plussers, die van 2004

tot en met 2006 gecombineerd werd met een stijging van de vruchtbaarheid van vrouwen *jonger* dan 30 jaar. In 2007 stabiliseerde de vruchtbaarheid van vrouwen onder de dertig jaar terwijl de cijfers voor 30-plussers bleven stijgen. Het gevolg is een beperktere stijging van het TVC dan de voorbije jaren.

De voorbije jaren vertaalde de vervroeging van het moederschap bij sommige vrouwen uit de jongere generaties zich nog niet in een verlaging van de gemiddelde leeftijd van de moeders bij de geboorten, vooral door de voortdurende stijging van de vruchtbaarheidscijfers van 30-plussers. In 2007 is er voor het eerst sprake van een zeer lichte *daling* van de gemiddelde moederschapsleeftijd. Voor het eerst sinds jaren is er sprake van een lichte daling van de gemiddelde leeftijd bij de eerste geboorte, althans bij de Belgen. Bij vrouwen van vreemde nationaliteit is de trend nog steeds stijgende, al krijgen zij hun eerste kind gemiddeld nog altijd vroeger dan de Belgische vrouwen.

Tot nu toe waren er geen aanwijzingen dat de gezinnen in Vlaanderen gemiddeld terug ietsje groter zouden worden. In 2007 werden er echter per vrouw op vruchtbare leeftijd meer geboorten van derde en hogere rang genoteerd. Op basis daarvan verwachten we in Vlaanderen een lichte stijging van het relatieve aantal jonge gezinnen met drie of meer kinderen. Het gaat echter om heel kleine verschuivingen en het is lang niet zeker dat die zich de komende jaren zullen doorzetten. Het is ook niet duidelijk in welke mate deze stijging te verklaren is door het groeiende gewicht van nieuwe Belgen en vreemdelingen in de bevolking van het Vlaamse Gewest.

De stijging van de vruchtbaarheidscijfers bleef niet beperkt tot één of enkele regio's: het totale vruchtbaarheidscijfer steeg in de meeste arrondissementen van het Vlaamse Gewest. In de provincie Limburg liggen de vruchtbaarheidscijfers aanzienlijk lager dan gemiddeld in het Vlaamse Gewest, al is vooral het arrondissement Hasselt met een inhaalbeweging gestart. Het arrondissement Tongeren heeft (in 2007 samen met Veurne) de laagste vruchtbaarheid. Het arrondissement Antwerpen heeft met voorsprong de hoogste vruchtbaarheid (met een TVC van 1,97 kinderen per vrouw). Het dankt die koppositie aan het grote aandeel geboorten bij vrouwen met vreemde nationaliteit. Bij de Belgen is West-Vlaanderen de vruchtbaarste provincie.

Bronvermeldingen

- Lesthaeghe, R. 2001. *Postponement and Recuperation: Recent Fertility Trends and Forecasts in Six Western European Countries*. Brussels: Interface Demography. (IPD-WP 2001-1)
- Lesthaeghe, R. & P. Willems. 1999. "Is low fertility a temporary phenomenon in the European Union?," *Population and Development Review* 25(2): 211-228.
- Neels, K. (2006). *Reproductive Strategies in Belgian Fertility, 1930-199* Brussel/Den Haag: CBGS/NIDI. (NIDI-CBGS Publications 38)
- NIS. 2003. *Bevolkingsstatistieken. Geboorten in 1997*. Brussel: Ministerie van Economische Zaken, NIS.
- Sobotka, T. 2004. *Postponement of Childbearing and Low Fertility in Europe*. Groningen/Amsterdam: Rijksuniversiteit Groningen/Dutch University Press.
- Van Bavel, J. 2006. *Inleiding tot de sociale demografie*. Brussel: VUB Uitgaven.
- Van Bavel, Jan & Vicky Bastiaenssen. 2006. *De evolutie van de vruchtbaarheid in het Vlaamse Gewest tussen 2001 en 2005*. Brussel: Interface Demography, VUB. (ID Working Paper 2006-1). Te downloaden op volgend adres: <http://www.vub.ac.be/SOCO/demo/papersonline/IDWP2006-1.pdf>
- Van Bavel, Jan & Vicky Bastiaenssen. 2007. *De recente evolutie van de vruchtbaarheid in het Vlaamse Gewest: Update 2006*. Brussel: Interface Demography, VUB. (ID Working Paper 2007-1). Te downloaden op volgend adres: <http://www.vub.ac.be/SOCO/demo/papersonline/IDWP2007-1.pdf>
- Willems, P. 2002. "Geboorte en sterfte in het Vlaams Gewest." *Gezondheidsindicatoren 2000*, Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Administratie Gezondheidszorg.
-